

Дата: 10.05.2024

Клас: 9 клас

Предмет: Історія України

Завдання:

I Тема: Під Польщею і Литвою

① Попели в Польщі ст. 31

② Боротьба за Галичину - ст. 31

③ Кн. Володимир Опільський ст. 31-32

④ Польське панування ст. 32

⑤ Українські землі під Литвою

II Відповіді на запитання ч. 4 ст. 34

№1
№2
№3.

ІХ. ПІД ПОЛЬЩЕЮ І ЛИТВОЮ

1. Поляки в Галичині. Як рознеслася вістка, що загинув останній князь з роду Романовичів, давні вороги галицько-волинської держави задумали запанувати над нею. Польський король Казимир змовився з угорським королем Людвиком і спільними силами почали війну. В 1340 р. Казимир несподівано напав на столицю Галичини, Львів. Львівський замок не був підготований до оборони, і поляки добули його по короткій облозі. Польський король забрав з княжого двору скарби галицьких князів: престіл з дорогого дерева, обкований золотом, княжі і королівські корони, дорогоцінні убрання, золоті хрести, ланцюги та інші речі, прикрашені золотом, сріблом і дорогим камінням. Все те Казимир перевіз до Кракова і їх там переховували у скарбниці польських королів.

2. Боротьба за Галичину. Поляки думали, що вони зараз запанують над цілою Галичиною. Але український народ не хотів віддати свої землі в чужі руки. Казимир не почував себе безпечним у Львові, велів спалити львівський замок і скоро забрався до Польщі. Галицькі бояри вибрали управителем Галичини боярина Дмитра Дедька і на володаря запросили собі литовського князя Дмитра Любарта. З тих часів зберігся у Львові на дзвіниці церкви св. Юра старинний дзвін, на котрім є напис, що він вилитий за князя Дмитра 1340 р. Почалася тоді завзята боротьба за Галичину. Казимир пішов другий раз на галицьку землю з сильним військом, а на поміч йому прийшов угорський король. Але галицькі бояри при допомозі Литви чинили ворогам завзятий опір. Найхоробріше боронився город Белз. Белзький воєвода Дрозд укріпив замок валами і ровами, так що облягаючі війська не могли дати йому ради. Поляки й угри бродили в холодній воді, що виповняла рови, і безуспішно стріляли до замку. Вони мали великі втрати; навіть сам угорський король Людвик під час наступу дістав списом по голові, так що мало не загинув. Війна була не розв'язана. Львів опинився під владою Казимира, але східні частини Галичини і Волинь залишилися при Литві.

3. Кн. Володислав Опільський. По смерті Казимира Галичина перейшла до Угорщини. Король Людвик бачив, що нічого не

вотні опору галицьких бояр і хотів ладібно урявою при-
собі населення. Він залишив галичанам самоуправу, не
ав їх давніх прав, а управителем Галичини назначив князя
слава Опільського. Кілька років Володислав був тут наче
кний володар, вживав титул князя і навіть почав бити ок-
оші з галицьким державним гербом — левом. Аж по смерті
са Польща знову зайняла Галичину в 1387 р.

Польське панування. По довгій війні край був сильно зни-
Майже всі замки і міста були спалені, села стали пусті
дні. У війні полягли найзначніші бояри, княжі урядники,
і, що залишилися, з заможних людей стали убогими. Бо-
охочені безуспішною боротьбою, вже не ставили більше
олякам. Польські королі почали заводити нові порядки
ій країні. Землі, що лишилися без власників, роздали
ім панам. До міст стали напливати чужі міщани, найбіль-
і. Нова влада давала їм окремі права, укріплювала їхні
давала їм у руки промисловість і торгівлю. Таким спосо-
їнський народ у Галичині перестав бути господарем на
лі і мусів піддатися чужій владі.

раїнські землі під Литвою. Інші українські землі —
Юлісся, Поділля, Київщина — перейшли під владу Лит-
ський народ жив здавна над Балтійським морем, між рі-
аном і Двиною. Столицею Литви було Вільно. Литовці
окремою мовою, що була дещо подібна до слов'янських
лилися на численні племена, що мали своїх князів. Дов-
ни були поганями і почитали богів неба і землі, лісів,
Вони вірили в головного бога Перкунаса і думали, не-
є богом громів, подібно, як слов'яни в поганських часах
Іеруна. Мали вони своїх жерців і віщунів, а найстар-
ь звався криве-кривейто. Литовський король Мендовг,
часів Данила, з'єднав усі племена в одну державу.

ці часто воювали з українськими князями, але ніколи
тависти між литовським та українським народом. З Ук-
итву перейшло християнство. Литовські князі хрести-
ькому обряді, у своїх звичаях наслідували наших кня-
їх дворах уживали української мови; вони стави-
засновували монастирі, веліли переписувати старі
сниги, у всьому залишали давні звичаї. „Ми старини
і новини не уводимо”, — говорили часто литовські кня-

6. Сполучення Литви з Польщею. Але недовго тривали ті
щасливі часи. Литва також дісталася під владу Польщі. Польсь-
кою королевою була тоді молода Ядвига, донька Людвика. Поль-
ські пани вибрали для неї чоловіка литовського великого князя
Ягайла. Таким способом вони думали приєднати собі як союзника
Литву і так скріпити силу польської держави. Ягайло був раніше
поганином, потім хрестився у грецькому обряді і дістав ім'я
Якова. Але тепер, як його вибрали королем Польщі, прийняв знов
хрещення у латинському обряді і дістав ім'я Володислав. Від того
часу він у всьому слухав польських панів, під їх намовою завів на
Литві християнство у латинському обряді, з погордою відносився
до давніх литовських звичаїв і в усьому наслідував Польщу. На-
віть у церковних справах він не був справедливий. Одного разу
Ягайло приїхав до Перемишля в Галичині. Тут була стара спис-
копська церква, збудована прегарно з тесаного каміння, прикри-
шена різьбами і дорогими іконами. У підземеллях церкви були
гробниці наших князів. Ягайло не пошанував святого місця спочи-
вання померлих: він наказав викинути з гробів кості князів,
церкву велів перемінити на костел і віддати полякам.

Литовським князям не подобалося те, що поляки щораз біль-
ше прибирають управу Литви у свої руки. Брат Ягайла, Свидри-
гайло, пробував добути для Литви давню самостійність і підняв
повстання; помагали йому також деякі українські пани. Але його
сили були невеликі, і він врешті мусів погодитися з Ягайлом.
Пізніше деякі українські і білоруські вельможі намагалися дійти
до влади з допомогою Московщини. Так, князь Михайло Глинсь-
кий 1507 р. підняв повстання і опанував частину українських зе-
мель; але й йому не вдалося перемогти, він утік до Москви і там
загинув.

7. Люблинська Унія 1569 р. Через невдачу цих повстань по-
ляки зміцніли на Литві та задумали довести до ще тіснішого з'єд-
нання литовського князівства з Польщею. В 1569 р. в місті Люб-
ліні з'їхалися литовські й польські пани й рішили, що їх землі
становитимуть одну нероздільну державу під спільним королем.
Це з'єднання названо люблинською унією. Українські землі по-
ділено тоді так, що при Литві залишилося тільки Полісся, інші
землі перейшли під польську управу. Деякі українські вельможі
не хотіли погодитися на унію і відмовили свої присяги на неї; але
їх протест був без успіху.

на:

По смерті останнього галицького князя Галичина та Холм дісталися під панування Польщі. Польський король напав на них, добув замок, забрав дорогі скарби українських князів з їх до Польщі. Згодом поляки заводили в нас свої порядки. Жінки пані забрали частину землі і завели панщину: селянини працювати на панському лані. По містах поселилися польсько-німецькі міщани. Українські церкви залишилися без опіки та руйнувалися. Що раз гірше став занепадати український народ. Усі з жалем згадували щасливі часи, коли була українська держава.

Волинь, Полісся, Поділля, Київщина перейшли під владу Литовські князі прийняли нашу віру, шанували українські звичаї вживали української мови. У 1569 р. Литва склала з нами унію, себто злуку, в Любліні. По тій Люблінській унії (почали верховодити і в Україні).

опитання і завдання:

Яка доля зустріла Галичину і Волинь по смерті останнього князя Романовичів?

Що сталося з державними клейнодами Гал.-Вол. держави?

Чому наші землі воліли литовських князів, а не хотіли поляків?

Що це була „Люблінська унія“?

ШЛЯХТА — СЕЛЯНИ — МІЩАНИ

Шляхта. В польській державі був не такий політичний лад, як в Україні за княжих часів. Найбільше значення в Польщі мали шляхтичі, що звалися шляхтою. Відзнакою шляхтича був герб, родовий знак, намальований на щиті. Один шляхтич мав завіс, другий підкову з хрестом, інший зірку, місяць, шолом, що. Обов'язком шляхтича було боронити край від ворогів; шляхтич мав право завжди носити шаблю при боці. Зате шляхтич не мав великої праць. Вся земля належала до шляхти, бо міщани й селяни в Польщі не могли купувати землі. Шляхта мала у своїх містах всі державні уряди, мала також свій шляхетський суд. Шляхта з'їздила для нарад на з'їзди, що звалися сеймиками, і вирішувала свої справи на сеймі. Сейм ухвалював закони і рішав державні справи; без дозволу сейму король не мав права

вирішувати ніякої справи. В Польщі влада короля була дуже ослаблена, всією державою правила шляхта.

Давні українські бояри стали також шляхтою. Більша частина нашої шляхти була незаможна, мала небагато землі і жила з праці на рідлі. Таку шляхту називано загоновою або ходоцькою. Оселі такої дрібної шляхти були особливо численні в Галичині, як Кульчицькі, Чайківські, Добрянські, Білинські і ін. З цієї шляхти походили й деякі козацькі гетьмани, як Сагайдачний, Хмельницький, Виговський. Але серед українців були й могутні родини, що виводилися з давніх княжих родів, як Чорторійські, Сангушки, Острозькі та інші.

Наша шляхта брала участь у сеймиках і сеймах і боронила там справи цілого народу. Посли з українських земель звертали особливу увагу на оборону границь від татарських нападів і жадали, щоб держава краще укріплювала пограничні замки. Українські послі боронили права для всіх. Але українських послів у сеймі було небагато, і рідко коли вони могли провести свої замісли.

Багаті українські пані були щедрими опікувачами культури. Їх двори і замки були побудовані з каміння, з різьбленими стовпами, всередині багато прикрашені образами, килимами, дорогим посудом. Українська шляхта заснувала багато церков по селах і містах. Деякі пані опікувалися освітою, засновували школи, друкарні й бібліотеки.

2. Селянство. За княжих часів селяни були вільні, мали свої землі і могли господарювати на них по своїй волі. Але пізніше бояри й шляхта, що часто ходили на воєнні походи і боронили край від ворогів, почали домагатися від селян, щоб за те помагали їм у господарстві. Зразу селяни мали невеликі обов'язки, працювали на панській землі тільки кілька днів на рік. Але згодом пані почали вимагати щораз більших робіт, так що дійшло до того, що селянин мав робити для пана по три дні на тиждень, часом навіть щоденно по півдня. Таку безплатну роботу називали панщиною.

Селянам жилося дуже тяжко. Селянин мешкав у нужденній курній хаті, в голоді і холоді, у безнастанній праці. Щодня ранком приходив до хати панський гайдук і призначав роботу: весною орати, літом косити чи збіжжя жати, восени знов косити, в зимі молотити, рубати дрова. Селянин брав кусок чорного хліба і йшов на роботу, до двора, чи на лан, чи до лісу. Часом треба було йти далеко, аж на друге село; півдня зійшло на те, поки